PRUSAC I AJVATOVICA

PRUSAC
Historija i legenda

Tekst
Isnam i Elida TALJIĆ

Crtež
Amir el-ZUBI

Tehnički urednik
Velija Hasanbegović

Stručni konsultant
Sakib ef. BEGAN

Hvala Bogu, Koji je Zemlju ukrasio učenim ljudima
kao što je Nebo okitio zvijezdama.

Hasan Kjafija Pruščak

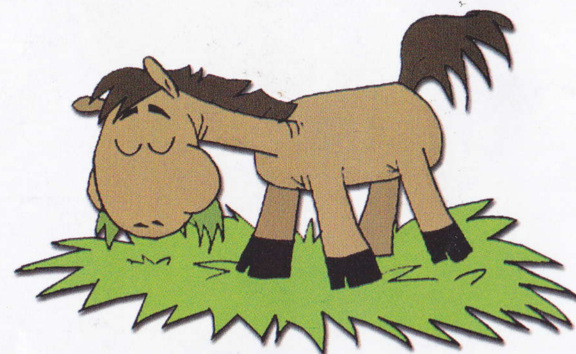
Ja sam Emrah.
Toliko volim Prusac da sam svoje ždrijebe nazvao Pruskom. Sa njim ću te provesti Pruscem kroz vrijeme i prostor.
Nadam se da ću biti ugodan vodič.
Znam da je Prusac takav da je drag svakome ko je dobronamjeran.
Namjera mi je da – kad zatvoriš ovu knjigu – znadneš mnogo više o Pruscu. I da ga i ti zavoliš.

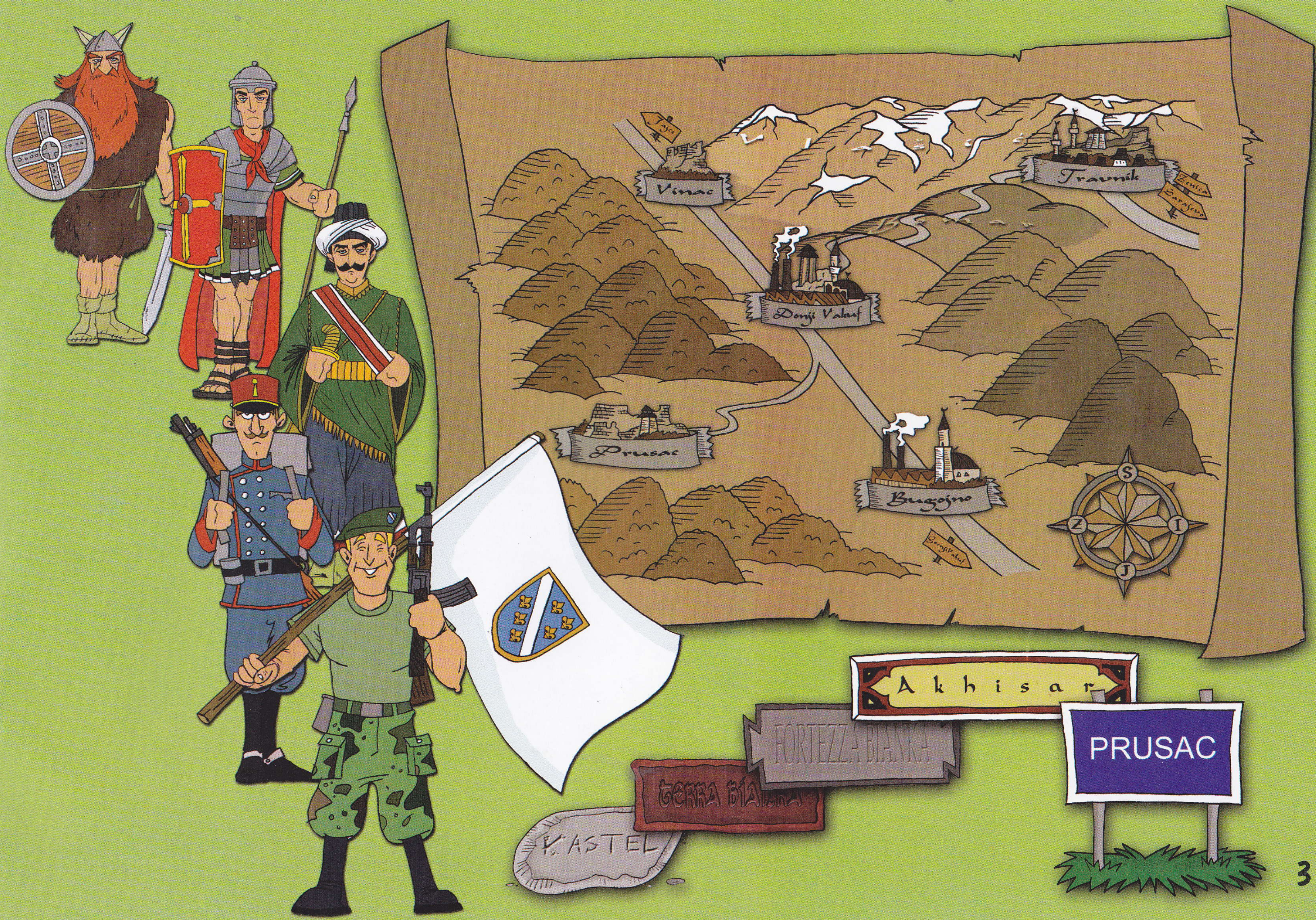

Kad se sa puta između Donjeg Vakufa i Bugojna skrene udesno pet kilometara, dođe se u Prusac.
Prusac je nekad bio grad, a danas nije selo. Ni selo, ni grad. Prusac ima dugu, burnu i značajnu prošlost. Očuvani su dokazi i iz prahistorije – od starinskih majdana i talionica bakra i gvožđa do priča o kopanju i ispiranju zlata. Zna se da je naselje nastalo dok su Rimskom imperijom vladali Germanik i Tiberije. Nazivano je Kastel Bianko, Terra Bianka, Fortezza Bianka, Prusac, Akhisar, Biograd.
Sva imena su poticala od tvrđave. Ona se isticala u krajoliku. Rušena je i podizana, stoljećima se bijeleći na pozadini zimzelene šume.

Jajce
Vinac
Travnik
Zenica
Sarajevo
Donji Vakuf
Prusac
Bugojno
Gornji Vakuf
S
I
J
Z
Akhisar
FORTEZZA BIANKA
TERRA BIANKA
KASTEL
PRUSAC

Prusac je muzej pod otvorenim nebom. Ostale su razne građevine ili njihovi ostaci, a i mnoge priče o tome. Najpoznatiji su nazivi: Prusac (kako je prvi put spomenut 29. jula 1478.), Biograd (1503.) i Akhisar (s turskim dolaskom, 1463. godine).

Sva tri imena lijepo pristaju. Prusac znači: brijeg na uzvisini ili visoravan. Akhisar je turski naziv za bijeli grad, bijelu tvrđavu, a tvrđave su nazivane i gradinama ili gradovima. Ime Biograd svjedoči da je Bosna davno imala svoj bijeli grad.

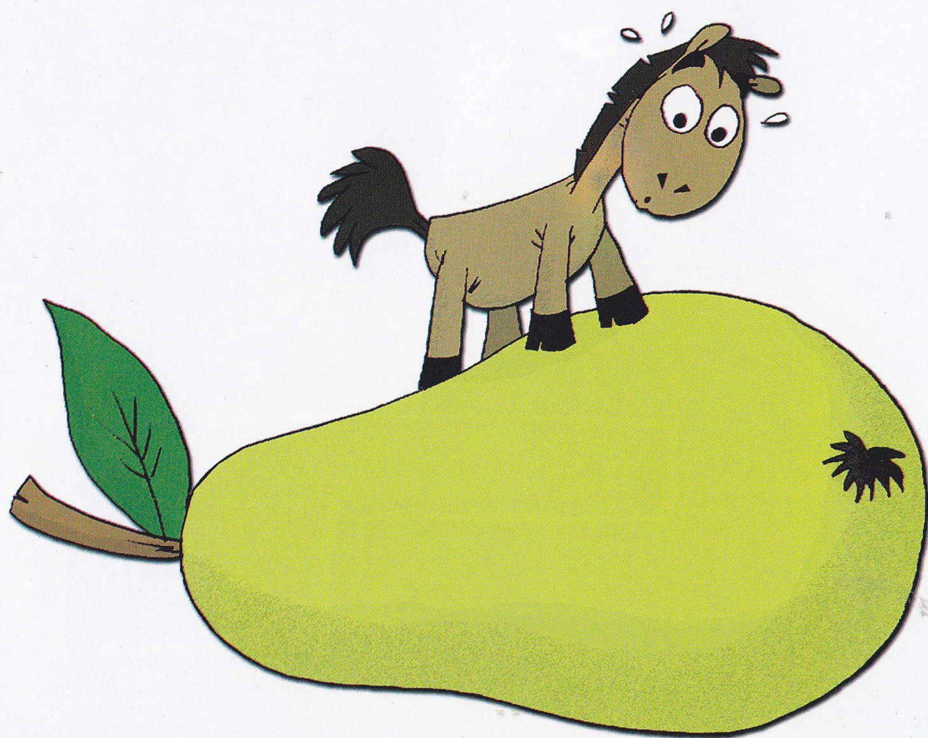
Pruščani su najviše voljeli ime Akhisar. I, kad bi im voće dobro rodilo i oni ga dogonili u sepetima na konjima na pijacu u susjedne gradove, ponosno su govorili:

– Mi smo iz Akhisara!

Kad bi voće bilo slabije, zadirkivali su ih:

– Odakle ste vi?

– Iz Prusca! – odgovarali su smrknuto.

Pruska najradije napajam vodom iz bunara na Starom gradu. On je na najvišoj tački Prusca. To je najneobičniji bunar. Nije kopano u dubinu da bi se naišlo na vodu, nego je voda u njega dovedena! Ne zna se odakle, ni kako. Najčešće se spominje «princip spojenih sudova». O tome se uči u višim razredima, a to su poznavali prastari graditelji koji u školi nisu imali fiziku.

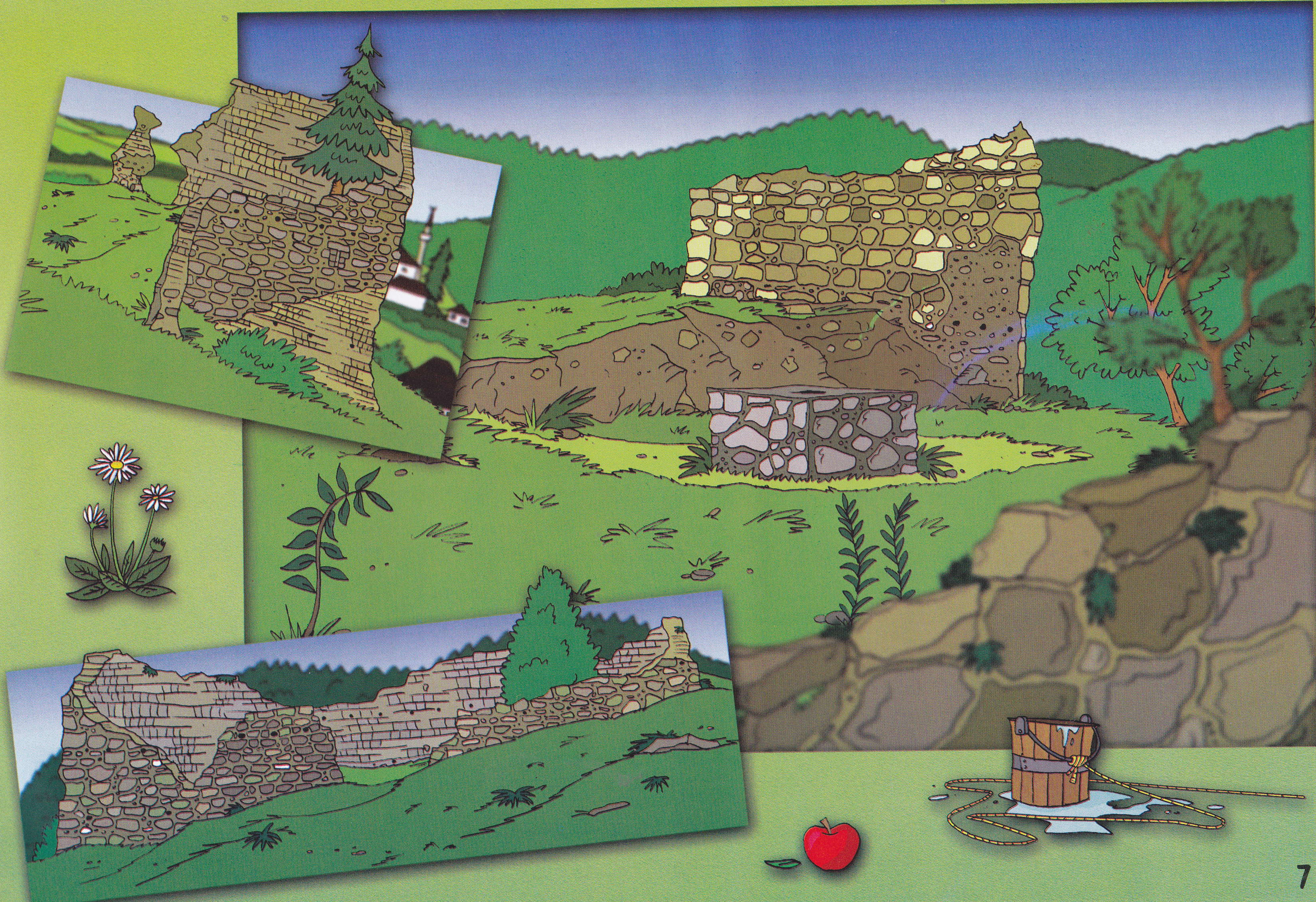
Staru tvrđavu je dokrajčio zub vremena. Odavno su to samo ostaci ruševina. Ja, ipak, mislim da je ona samo utonula u travu.

Mene posebno privlači dio zidine od koje je vjetar načinio nešto što me podsjeća na ogrizak jabuke.

Ali, nikad nije presušio dotok vode u bunar.

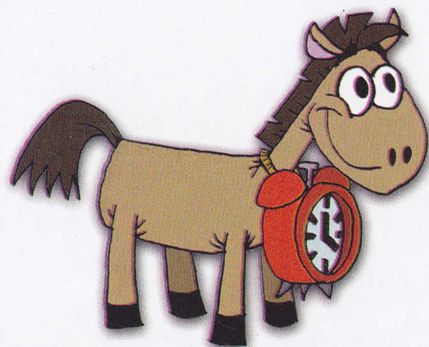

Iako na njoj nema sata, često zagledam ka Sahat-kuli ispod starih zidina. Ona je lijepa i očuvana. Lijepa je i zato što ima dvostruki krov. Sačuvan je i satni mehanizam. Ali, nekad izvađen, nije vraćen u Sahat-kulu. Volio bih, kad narastem, postaviti sahat gdje mu je mjesto, a da Sahat-kulu osvijetlim reflektorima. Tako će se, u svako doba i dana i noći i iz svakoga dijela Prusca, moći vidjeti koliko je sati. I čuti kako otkucava vrijeme.
Ovaj sahat vrijeme mjeri neuobičajeno. Dan počinje i završava se u prvi sumrak, odnosno u akšam. Tada su kazaljke poklopljene na broju 12, kao kad je ponoć po zapadnom računanju vremena. Ovakvo odbrojavanje vremena se naziva ala turke.
Mjerili smo Sahat-kulu sa učiteljem: visoka je 15 metara.

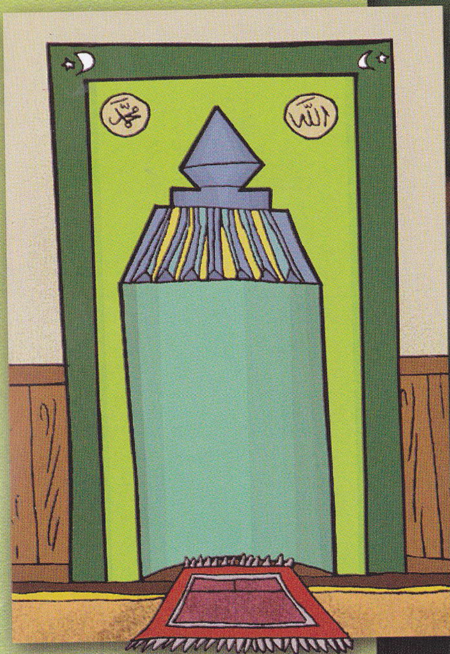

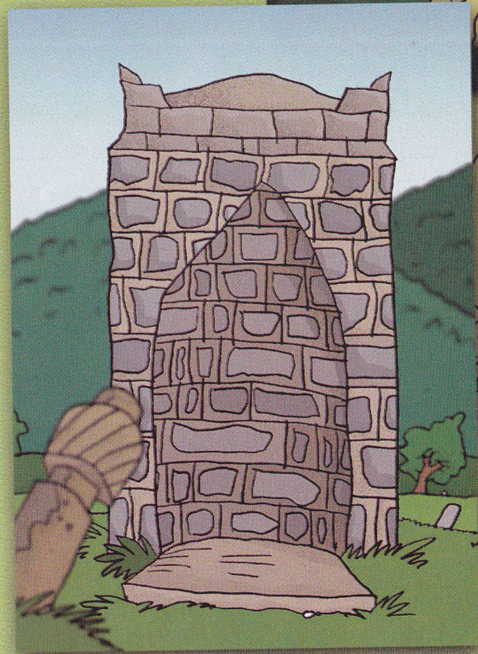

Samo gradovi imaju sahat-kule. Prusac je bio pravi i važan grad. Prusački historičar Husein Čepalo priča da je, prije više od 300 godina, u Pruscu bilo 13 gradskih četvrti ili mahala i u svakoj po džamija. Samo se jedno ime nije očuvalo do danas. Tako ja znam nabrojati nazive 12 sadašnjih mahala: Gečeta, Tepedžik, Podgrađe, Čaršija, Hamzakadića mahala, poznata i kao Varoš i Karanfil-mahala, Musala, Ulica, Brdo, Srt, Urija, Rika.

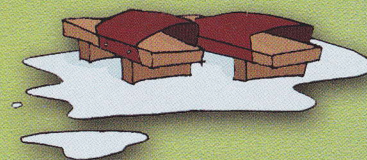

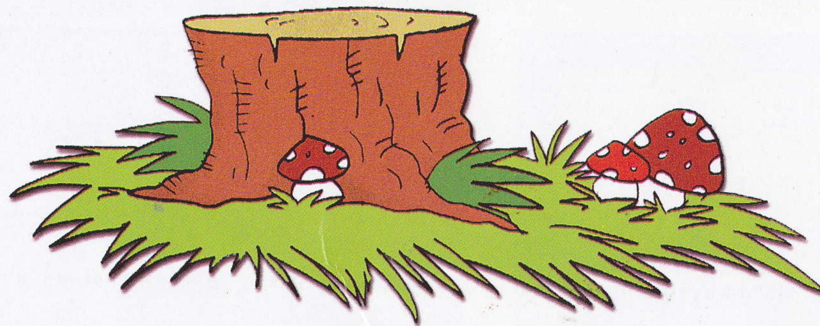

Na drugom kraju Prusca je očuvano je šehidsko mezarje iz Fethovog, sultan-Fatihovog vremena, ispod brdašceta koje je narod prozvao – Majmun. Pravo ime se, vremenom, izokrenulo, a ono je – Maje-Mun. To znači – Sokolovo brdo i podsjeća na sokolove i čuvene sokolare.

Zna se da je Božiji poslanik Sulejman, a. s., znao govor ptica, a već se zaboravlja da je u Bosni stoljećima njegovano sokolarstvo. Da bi lovili pomoću sokolova, sokolari su se s njima sporazumijevali, a da bi to mogli – razumijevali su njihov «govor».

Ostalo je sjećanje da su prusački sokolari lovili zečeve dolinom rijeke Prense.

Sokolara odavno nema u Pruscu. Kažu da su posljednji bili početkom prošloga stoljeća.

A sokolovi? I sad ih ima na nebu iznad Prusca. Naučio sam ih razlikovati od orlova i jastrebova.

Prusac je – tako kažu oni koji znaju šta to znači – bio trn u oku neprijatelja. Oni su, gađajući iz daljine, rušili bijele bedeme tvrđave. Još više su na meti bile džamije. Najviše ih je srušeno u posljednjem ratu.
Dosad smo obnovili pet, a dugo se priprema obnavljanje najveće, Handanagine džamije.
Moj babo Sakib-efendija Began je imam Gradske džamije. Ona je smještena ispod Starog grada. Ja idem u mekteb u ovu džamiju.
U džamiji se čuvaju tri keramičke levhe. Kažu da takvih nigdje nema i da im je vrijednost neprocjenjiva. Na jednoj je naslikana Ćaba, na drugoj – Poslanikova, a. s., džamija u Medini, a na trećoj je krasnopisom ispisana Bismilla i La ilahe illellah.

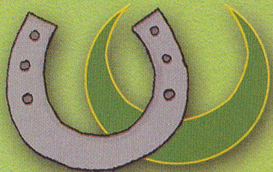

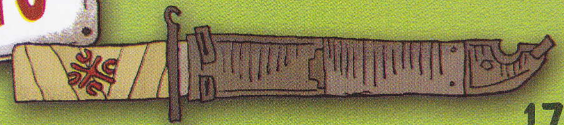
O prošlosti Prusca bolje od mene kazuju očuvani kameni biljezi – stećci, nišani, turbeta. Ima 45 mezarja iz raznih vremena.
Jedno mezarje se zove Šehitluci. Ono je znak o davnim gazijama koji su postali šehidi braneći slobodu Bosne.
I najnovije prusačko groblje je šehidsko. Iz posljednje naše borbe za mir. Za našu slobodu je život dalo više od 40 Pruščana.
Cijela donjovakufska općina je bila osvojena 1992. godine, a Donji Vakuf je prozvan Srbobranom. Samo Prusac nisu mogli zauzeti, iako su ga neprijatelji opkolili i teško oružje načičkali na brdima. Uz hrabrost branilaca, pomoglo nam je i to što Prusac ima oblik polumjeseca. Neki kažu da je sličan potkovici. Znam da to nema veze sa srećom, ali su jednom borci Armije BiH propustili neprijatelje na mjestu gdje je «potkovica» otvorena. Niko se od njih nije vratio...

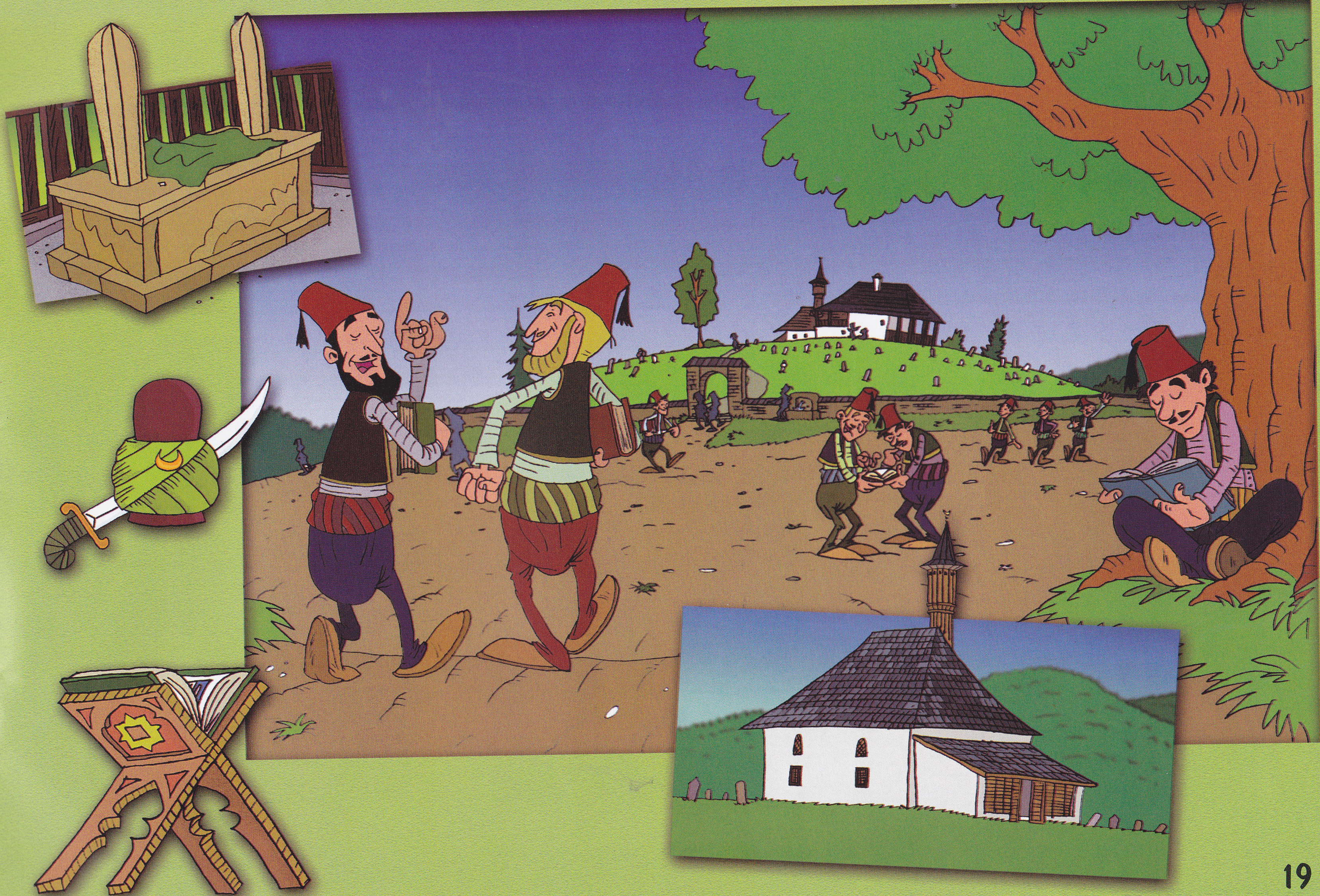

BPC
M-1573

Prusac je bio i ostao poznat po mnogim građevinama. Posebno su značajne one koje je podigao znameniti Hasan Kjafija Pruščak. Svako dijete u Pruscu zna da je njegovom zaslugom Akhisar postao duhovno, kulturno i znanstveno središte Bosne. Ovdje je osnovao znanstveno-kulturni centar «Nev Abad». Sagradio je džamiju, medresu, mekteb, han, hamam, tekiju, obnovio Ajvaz-Dedin vodovod i sultan-Bajazidovu džamiju, podigao turbe Ajvaz-Dedi i osmislio Ajvatovicu kao dovište.
Dao je da se izgradi put od njegove kuće u Starome gradu do Srta, da – odlazeći u medresu – ne bi prolazio čaršijom i ometao dućandžije, jer su oni prekidali svoje poslove da bi mu, kad naiđe, izrazili poštovanje.
Njegova medresa je godinama davala nadaleko poznate alime.
Zahvalni Pruščani su Kjafiji podigli turbe. Postoji titula čuvara ovoga turbeta. Moj babo je sada turbetar!

Nema boljeg vodiča od razuma, čuvara od pravde, mača od istine, niti bolje pomoći od iskrenosti».

Ovo nisam ja smislio. To je napisao Hasan Kjafija Pruščak. Rođen je u Pruscu 1544. godine. Stekao je najviše obrazovanje od najboljih učenjaka u Turskom carstvu, pa se vratio u rodni grad i u njemu živio do 16. dana ramazana 1024. godine po Hidžri (1615. godina).

Kjafija je najpoznatija ličnost Bosne na prijelazu iz 16. u 17. stoljeće. Napisao je 13 knjiga iz raznih stručnih oblasti. One su izučavane i još se izučavaju na poznatim univerzitetima u svijetu.

Prije više od 400 godina je zapisao i ovo:

«Najvrjednije zakopano blago je ljubav u srcima ljudi»,

«Strpljenje je oružje pobjede»,

«Junak je prijatelj i svome neprijatelju, a kukavica je mrzak i svojoj majci»,

«Povući se na vrijeme je bolje nego istrajavati u nevrijeme»,

«Najveća je pogreška zaratiti protiv onoga koji traži mir»,

«Hvala Allahu Koji je Zemlju ukrasio učenim ljudima kao što je Nebo okitio zvijezdama»,

«Moć vladara je u pravdi»,

«Kad ološ zagospodari – plemeniti propadaju, kad se mali uzdigne – veliki biva ponižen, kad pokvarenjaci zavladaju – najčestitiji propadaju»,

«Najbolji je vladar onaj koji sjedi u društvu s učenjacima, a najgori učenjak je koji sjedi u društvu sa vladarima»,

«Pametan čovjek u ratu više vrijedi od hiljadu konjanika; čitavoj vojsci slomi leđa jednom pametnom idejom»,

«Rat je lukavstvo».

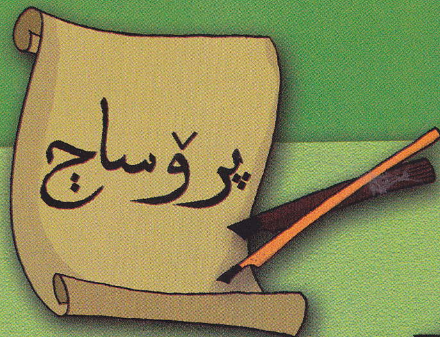
Bosanski jezik je pisao arapskim pismom. U školi učimo da se to naziva alhamijado-književnost.

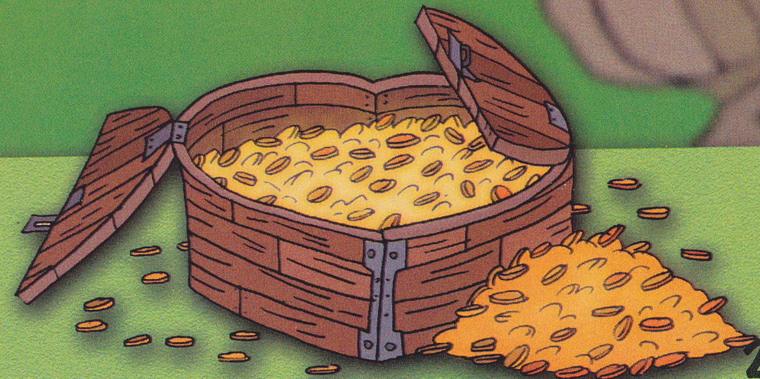

پرۆساج

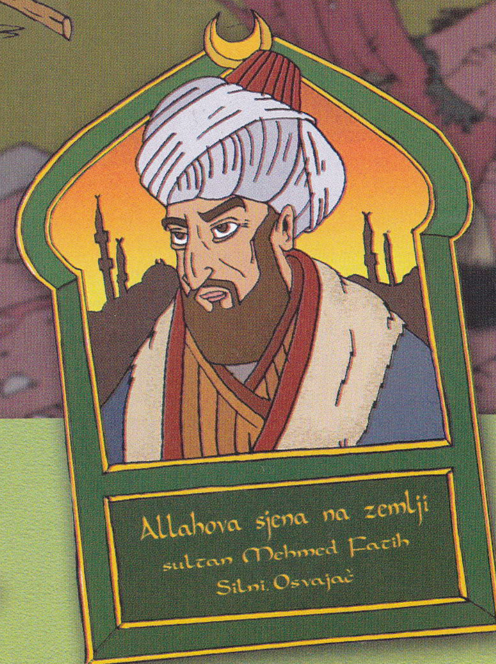
Prije se o tome smjelo razgovarati samo na sijelima, a sada piše i u udžbenicima – da su, do dolaska Turaka u Bosnu, i ovdje živjeli Dobri Bošnjani.
I da je sultan Mehmed Fatih u Bosnu sa sobom doveo 40 velikih učenjaka. Oni su podučavali vjeri Dobre Bošnjane koji su primili islam. Ostalo je da se pripovijeda da je sultan svih sultana odabrao da Ajvaz-Dedu ostavi u Pruscu.
Kažu da je pravilno reći: Uvejz-Dede.
U mektebu učimo da je čistoća pola vjere, a ovaj kraj na uzvisini je bio bezvodan. Zato je Ajvaz-Dedo naumio dovesti vodu u tomrucima (trešnjevim cijevima) sa vrela Ajvatovice, udaljenog od Prusca 6.000 dobrih koraka. Ali, isprriječila mu se duga i visoka stijena. Nije odustajao i molio je Allaha, dž. š., za pomoć. Pred stijenu je dolazio 40 puta i tu klanjao rani sabah, pa učio dove. Sedmoga ponedjeljka iza Jurjeva je bilo četrdeseto jutro. Tada je, klanjajući, zaspao. Usnio je da su dva bijela ovna rogovima udarili u stijenu i da se ona rastavila. Kad se Ajvaz-Dedo probudio, ugledao je – pukotinu. Kroz nju je proveo tomruke s vodom. Tako je nastao jedan od najstarijih vodovoda u Evropi.

Allahova sjena na zemlji
sultan Mehmed Fatih
Silni Osvajač

Nadaleko se raščulo o ovoj moći Božijeg davanja. Narod je nahrupio i iz daljine. Otada se, pa sve do današnjih dana, okupljaju Bošnjaci na Ajvatovici. Prije je to bilo sedmoga ponedjeljka po Jurjevu (druga polovica juna), a sada se odabere prva nedjelja koja poslije toga dođe.

Brojano je, pa se uvijek zabroji, jer se ne može izbrojiti koliko svijeta dođe. Budu desetine i desetine hiljada vjernika iz svih krajeva Bosne, a dolaze Bošnjaci i iz čitavoga svijeta. Mnogi dođu dan ranije. I sve ih lijepo primimo.

U našoj kući konači i po pedesetero, a nama, ukućanima, ne smeta što prespavamo i u mutvaku ili pod trešnjom.

Stotinama godina dolaze i konjanici s bajracima i na okićenim konjima.

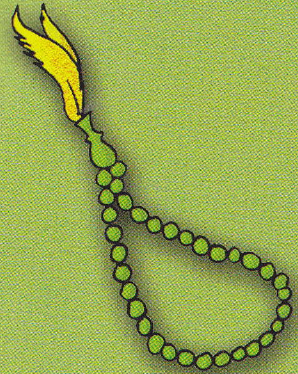
Okupljalište je u Pruscu, ispred Handanagine džamije. Odatle se, putem kroz raspuknutu stijenu, odlazi na Ajvatovicu. Zajednički se uči dova i klanja podne-namaz.

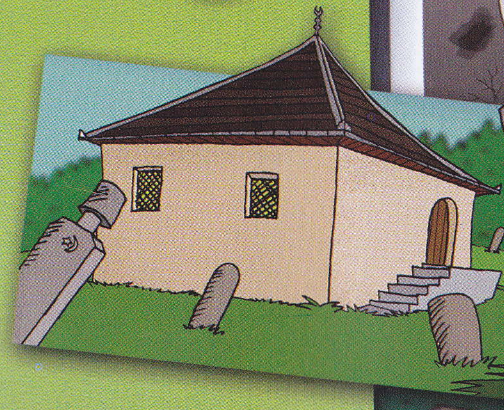
To je najveće bošnjačko okupljalište. Zato je narod Prusac prozvao «Malom Ćabom».

Ne samo u Prusac, četnici nikad nisu ušli ni na prostor Ajvaz-Dedinog dovišta na Šuljagi.

Više nego i dolaženju naroda u Prusac na «Dane Ajvatovice», radujem se ramazanu. U Pruscu je uvijek lijepo, ali je najljepše uz ramazan. Svako vrijeme je imalo svoje naročite ramazanske draži. Tako je, dok je moj did bio živ, kraj posta označavan pucnjem iz topa. To je bio poseban top i o njemu se brinuo tobdžija.

Nekad su Pruscem hodili bubnjari i, udaranjem u bubanj, budili narod na sehur (prije bi se tome reklo – na ručak). Pričaju nam da su ljeti – kad su duge noći, pa se imaju kad naspavati – djeca rano ustajala i s veseljem pratili bubnjare.

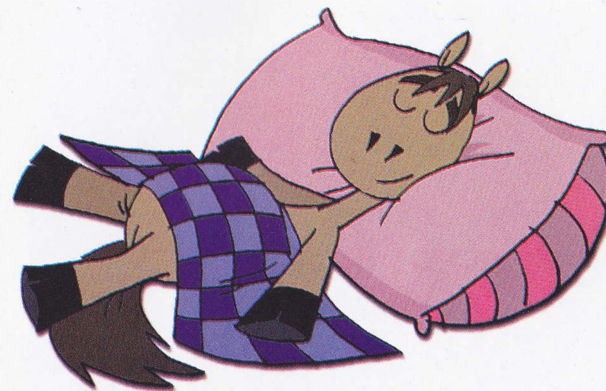
Iako su na munarama odavno zvučnici, pa cijelim Pruscem odjekuje ezan, nije prekinut običaj da se djeca iskupljaju na nekom uzvišenju ili na ćošku sokaka. Odatle virkamo na najbližu munaru i čekamo kad će se kandilji upaliti.

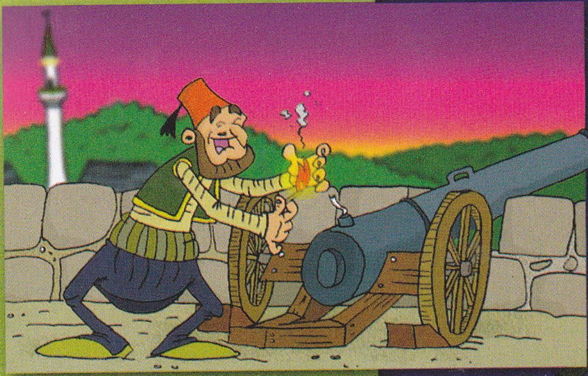
Kad sinu sijalice, rastrčimo se kućama, iz petnih žila vičući:

– Akšam!

– Akšam uči!

– Akšam uči, svako svojoj kući!

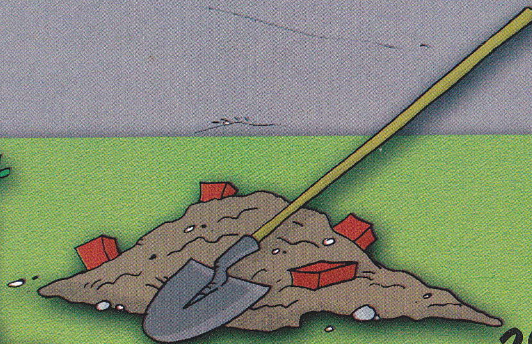

Polahko privodim kraju ovu našu šetnju Pruscem.
Sve je ovo lijepo je, zar ne?!
Ali, ni u slikovnicama ne treba biti sve uljepšano.
Naš učitelj kaže da je Prusac najviše nazadovao u vrijeme «socijalističke obnove i izgradnje», kad je i izgubio gradski sjaj, te da je, s izgradnjom ceste Donji Vakuf – Bugojno – Kupres i ukidanjem željezničke pruge, Prusac namjerno ostavljen postrani.
Ja se ne razumijem u politiku i ne razumijem zašto je Prusac spao na «niske grane».
Prusac je dugo čekao baš ovo, sadašnje vrijeme, u kome bi mu sve trebalo biti nadoknađeno.
Ama, meni se čini da se Bosna i Bošnjaci Prusca sjete samo povodom «Dana Ajvatovice».
Potom se za čitavu godinu zaboravi na Prusac. Tako je Prusac i sada, nakon što je minulo mnogo godina od posljednjega rata, najrazrušenije mjesto u Bosni i Hercegovini.
Prusac to nije zaslužio, a ni čuvanje sjećanja na Ajvatovicu.

Četiri razreda OS PRUSAC

Nije Prusac samo ruševina...
Šta se bijeli u Pruscu zelenom?
Il' je snijeg il' su labudovi?
Da je snijeg, već bio okupnio,
Labudovi, već bi odletjeli.

Nego se to, usred Prusca, zabijeljelo poput velikoga čadora kakav je ovdje razapet sultanu Mehmedu Fatihu, sa kojim je stigao Ajvaz-Dedo. I bijeli se kao što se stoljećima bijeljela tvrđava nad Pruscem, bosanskom bijelim gradom Biogradom, zvanim i Akhisar.

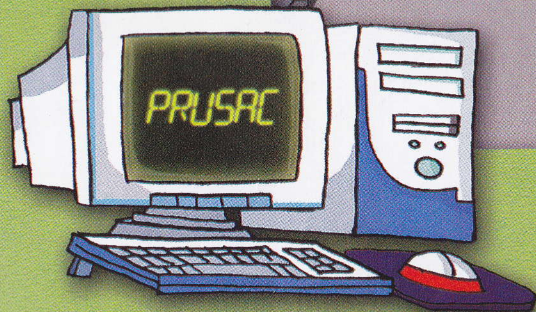
To se bijeli, sav od mermera, novi dom nazvan «Hasan Kjafija Pruščak». U toj zgradi je i moja škola. I ambulanta. I sala za priredbe. Prostorije za muzej. Kancelarija Mjesne zajednice. Spavaonice za musafire.

To je pravi centar novoga Prusca!

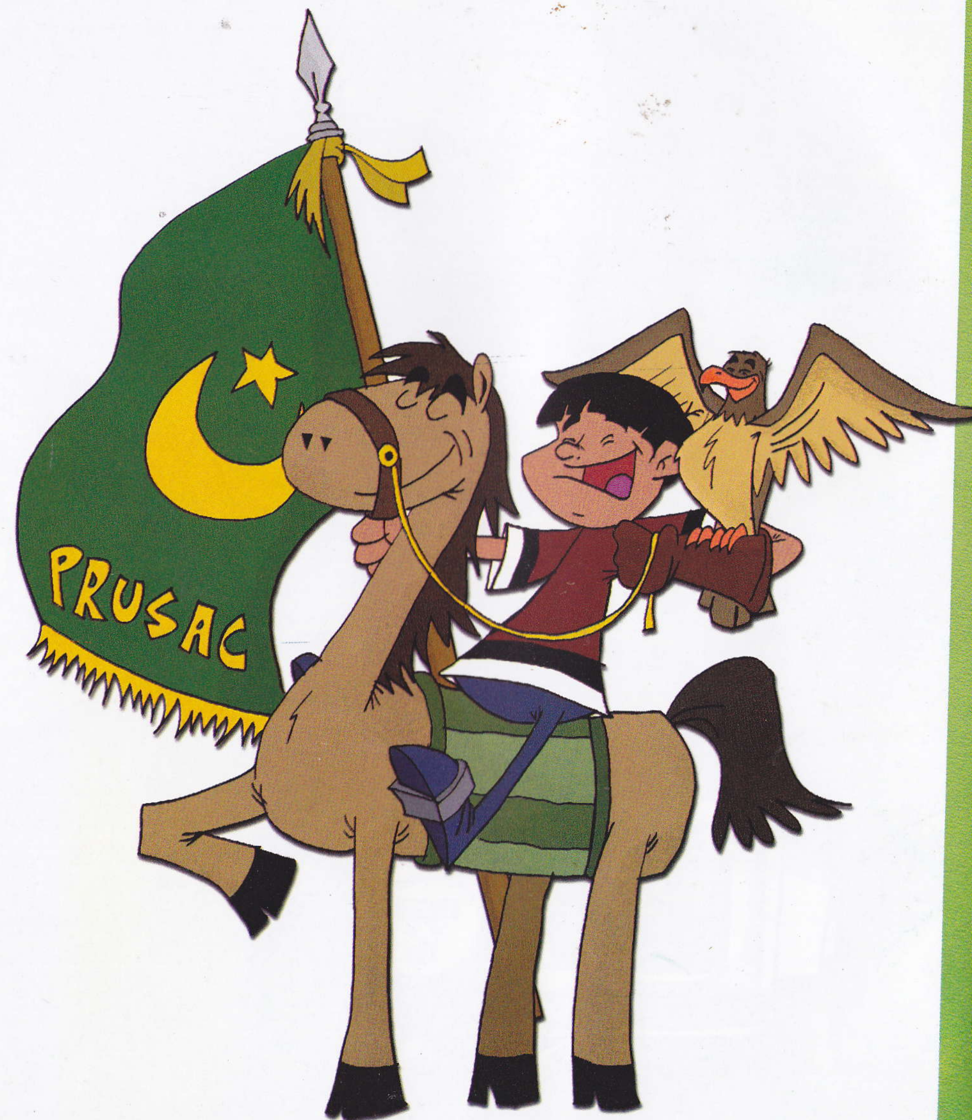

PRUSAC

KAPIJA
Ajvatovica

Da ne oduljim. Neka bude ovoliko o Pruscu.
Drago će mi biti ako sam bio dobar vodič.
Dođi i slobodno dopiši ono što sam ja ispustio.
Bujrum u Prusac!
Aha-ha... Da ne zaboravim: moj Prusko umišlja da nije samo ždrijebe, da je konjčić, a da ja mogu biti pravi konjanik!
Spremamo se u pohode Ajvatovici!

PRUSAC
Historija i legenda

Biblioteka
"Sokolić"

Napisali
Isnam i Elida TALJIĆ

Nacrtao
Amir el-ZUBI

Izdavač
MD "Hasan Kjafija", Prusac

Za Izdavača
Husein Čepalo

Štampa
"Bemust", Sarajevo

Za Štampariju
Mustafa BEĆIROVIĆ

Sarajevo, 2003. godine

